

3.3.4 ชั้นวางคัมภีร์, กาสะเยีย, ขาเยีย, ขาสะเยีย, กากะเยีย และชั้นกะเยีย

คัมภีร์มีความหมายถึง หนังสือ ตำราที่มีความสำคัญทางลัทธิศาสนา รวมถึงคติความเชื่อด้านโหราศาสตร์หรือจะเป็นองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนโบราณที่ใช้บันทึกเอกสารสำคัญๆ ต่างๆ โดยทั้งนี้จะใช้ใบลาน เป็นวัสดุหลักในการรองรับข้อความที่จะรองรับเป็นที่ถูกจดบันทึกด้วยรูปภาพรูปอักษร เพราะฉะนั้นคัมภีร์ใบลานในบริบทของภาคอีสานจึงเป็น วัตถุประสงค์ทางสัญญาแห่งมุนมังของคนอีสานโบราณในมิติทางวัฒนธรรมการเรียนรู้หนังสือ โดยเฉพาะเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ทางธรรมและทางโลก เลกเช่น คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาบทบันทึกประวัติศาสตร์พงศาวดาร คาถาอาคม ตำรายา กฎหมาย ประเพณีต่างๆ ซึ่งคัมภีร์ใบลานในกระแสหลักของอีสานเองจะนิยมสร้างอยู่ 2 ชนิดคือ 1) หนังสือผูก หรือ ลานผูกก็เรียก และ 2) หนังสือก้อมหรือลานก้อม(ก้อม หมายถึงอะไรที่สั้น ๆ) นอกจากนี้ยังมีหนังสือเจียง (เจียง) ที่สร้างขึ้นจากวัสดุ ติวไม้ไผ่ (ผิวของไม้ไผ่) โดยมีเนื้อหาข้อความที่ถูกบันทึกเป็นภาพคำแข็ง ที่มักใช้ในงานบุญบั้งไฟ ที่มีเนื้อหาเป็นคำหยาบ โลก ทะลิ่ง กล่าวกันว่าเป็นเนื้อหาที่สอนเรื่องเทศศึกษา ในวิถีชาวบ้านช่วงเทศกาลงานบุญดังกล่าว และนอกจากนี้ยังมีใบลานชนิดที่ใช้ใบเดียว ดังเช่นใบลานที่ใช้อ่านประกาศเดือนยศพระสงฆ์สมัยโบราณ ในพิธีสดสงที่เรียกว่าเถราภิเษก (ติก แสนบุญ, 2552 : 54)

ภาพที่ 169 หีบพระธรรมคัมภีร์อย่างในวัฒนธรรมลาว ศิลปะสกุลช่างหลวงล้านช้าง (รูปซ้าย) และลักษณะการเก็บรักษาหนังสือผูกคัมภีร์ใบลานที่จัดวางอยู่บนชั้นกะเยีย โดยมีการใช้ผ้าชิ้นในการห่อหุ้ม (รูปขวา)

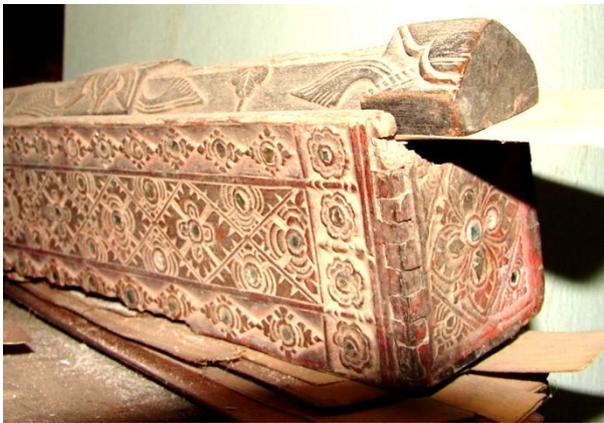
ภาพที่ 170 คัมภีร์ใบลาน วัดฐานช่างอันเป็นบพบันทึกร่องค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีกรรมวิธีการสร้างและการเก็บรักษาอย่างมีระบบด้วย ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของคนโบราณ อย่างการใช้ไม้ปี่ เป็นเสมือนดัชนีที่ใช้สำหรับบอกชื่อเรื่องในแต่ละมัดแต่ละผูกเป็นกระบวนการจัดระบบในวิถีสังคมเก่าโดยยังแฝงนัยยะแห่งการเข้ามามีส่วนร่วมของสตรีกับวัฒนธรรมการใช้ผ้าขึ้นห่อตัวคัมภีร์ใบลาน หรือการสละปลอยผมสำหรับไว้ผูกยึดกับ ไม้ปี่ที่ใช้เป็นที่บอกชื่อเรื่องของแต่ละผูก

การเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานและงานช่างพุทธหัตถศิลป์ มักแบ่งออกตามลักษณะของการใช้งาน คือ หนังสือผูกหรือลานผูก ซึ่งส่วนมากมีเนื้อหาอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา จัดเก็บรักษาอยู่ตามวัดวาอารามพร้อมๆ กับงานช่างพุทธหัตถศิลป์ เช่น อยู่ในหอธรรมคัมภีร์, หีบพระธรรม, ชั้นวางคัมภีร์ ส่วนที่ 2 จำพวกหนังสือก้อมที่เป็นเนื้อหาด้านตำรายา พิธีการ โหราศาสตร์ ฯลฯ มักจะถูกเก็บรักษาอยู่ตามบ้านชาวบ้านที่เป็น *หมอธรรม* ที่มีความรู้ แต่เมื่อสิ้นอายุขัย ลูกหลานไม่รักษาสืบทอดก็มักจะนำมาถวายวัดและเก็บรักษาอยู่ในที่เดียวกับหนังสือผูก อยู่ตามหีบพระธรรมในหอไตรเช่นกัน โดยมีกรรมวิธีการเก็บรักษาก่อให้เกิดวัฒนธรรมคัมภีร์ใบลานที่ทำให้เกิดนฤมิตรกรรมงานช่างตามมาทั้งส่วนเก็บและส่วนเผยแพร่อย่างเช่น

ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน เปรียบได้กับการหอบกหนังสือ คือการถวายเป็นผ้าเพื่อใช้ห่อหุ้มป้องกันการทำลายและเป็นการรักษาคัมภีร์ใบลานให้คงทนถาวร โดยถวายเป็นผ้าไหม ผ้าฝ้าย อีกทั้งไม่จำกัดประเภท เช่น ผ้าขาว ผ้าสี ผ้าลาย ผ้าจืด ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก แต่ที่สำคัญอย่างยิ่งคือจะต้องเป็นผ้าที่ทอใหม่ๆ แต่ในกรณีที่เป็นผ้าเก่าต้องเป็นผ้าที่ยังไม่เคยผ่านการใช้งานเป็นสำคัญ โดยเฉพาะถ้าเป็นผ้ามัดหมี่ที่เป็นผ้าขึ้นของผู้หญิงซึ่งมีความเชื่อว่า ผู้หญิงไม่สามารถบวชเรียนได้ อีกทั้งวัฒนธรรมการทอผ้าก็เป็นบทบาทของผู้หญิง โดยเฉพาะการทอผ้าไหมต้องฆ่าตัวไหมเป็นจำนวนมาก จึงมีความเชื่อว่า การใช้ผ้าขึ้นถวายเป็นผ้าห่อคัมภีร์

จะเป็นเสมือนการไถ่บาปของคนอีกด้วย (สมชาย นิลอาธิ, 2553 : สัมภาษณ์) กรณีนี้เองทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสได้เข้ามามีบทบาทในทางพระพุทธศาสนาอย่างเต็มตัว เช่นในกรณีที่หญิงสาวจะยอมสละเส้นผมของตนจนรวบรวมเป็นปอย ขนาดประมาณนิ้วมือ เพื่อให้เป็นที่ผูกปี้ (หรือนำเส้นผมมาถักเป็นเส้นเชือกผูกปี้) โดย ปี้ ถูกสร้างเพื่อใช้บอกชื่อเรื่องชื่อตอนของหนังสือผูกโบราณ โดยเชื่อว่าจะได้อานิสงส์มาก ส่วนงานกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์โบราณล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทของผู้ชายเกือบทั้งสิ้น

ไม้ปะกั๊บ คือไม้ที่เป็นเสมือนปกหน้าหลังของโบราณให้คงรูปไม้บิดงอ โดยมีการจำหลักตกแต่งคล้ายอกเลาของบานประตู ช่วยทำให้โบราณคูมิจุดค่าทางพุทธศิลป์และประโยชน์ใช้สอยที่ลงตัว

ภาพที่ 171 ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องในวัฒนธรรมคัมภีร์โบราณ โดยมีทั้งที่เป็นบรรจุภัณฑ์แบบหีบกล่องสำหรับใช้บรรจุหนังสือผูกแต่ละม้วนแต่ละตอน และยังมีการทำไม้ปะกั๊บซึ่งเสมือนการใส่ปกเข้าเล่ม ก่อเกิดงานช่างไม้แกะสลักเป็นรูปรอยลวดลายอันวิจิตรงดงาม เพื่อเพิ่มนัยยะความสำคัญบ่งบอกสถานภาพผู้ใช้ อีกทั้งฐานานุศักดิ์ของวัดที่เก็บ

ภาพที่ 172 ไม้ปี่ที่ใช้บอกดัชนีชื่อเรื่องหรือข้อมูลเบื้องต้น ด้านเนื้อหาสาระที่ถูกจารอยู่ในแต่ละผูกอีกทั้งบอกผู้สร้าง หรือเจ้าศรัทธา วัดอุประสงค์ในการจัดสร้าง หนังสือผูก ในแต่ละมัด โดยไม้ปี่ หรือส่วนใหญ่จะเรียกสั้นๆว่า ปี่ โดยเป็นคำหลวงในวัฒนธรรมลาว หรือสปป.ลาว (บางพื้นที่เรียกศีกา ที่มาจาก ฎีกา) รวมถึงอีสานด้วย แต่ในยุคหลังจะเรียกว่า ไม้คัมภีร์ ไทยภาคกลางเรียก ฉลากหรือไม้ ฉลาก ไทยภาคเหนือเรียก ไม้บัญญัติ ไทยภาคใต้เรียกแบบ เดียวกับภาคกลางคือ ฉลาก ที่พบโดยทั่วไปจะนิยมใช้ไม้ เป็นวัสดุหลักโดยมีทั้งไม้ใผ่ไม้เนื้อแข็งและไม้เนื้ออ่อน ลงชาติสีแดงและลงรักสีดำปิดทองประดับ รวมถึง งาช้าง เงิน ทอง ซึ่งมีลักษณะรูปทรงทางกายภาพคล้ายปี่นึ่งปีกผม หรือลักษณะแบบทรงธาตุเจดีย์บัวเหลี่ยม ในด้านคติความ เชื่อ ปี่ จะเป็นของต้องห้ามของสตรีเพศโดยถือห้ามมิให้ ผู้หญิงจับต้อง โดยถือห้ามเป็นของศักดิ์สิทธิ์

ชั้นวางคัมภีร์ , กาะเยีย, ขาเยีย, ขาสะเยีย หรือกาะเยีย และชั้นกะเยีย งานช่างในวัฒนธรรมคัมภีร์

ชั้นวางคัมภีร์โบราณ มีลักษณะคล้ายกะไดขึ้นลงเอียง แต่มีงาไม้ยื่นออกมาเพื่อรองรับคัมภีร์โบราณเป็นชั้นๆ ส่วนฐานมีทั้งที่เป็นขาหย่าง ยึดและตกแต่งเป็นหัวพญานาค ส่วนยอดจำหลักตกแต่งเป็นแผงอย่างชั้นกะได ส่วนยอดทรงสามเหลี่ยมจอมแหด้วยยอดธาตุแบบอีสานและพญานาค กาะเยีย, ขาเยีย, ขาสะเยีย หรือกาะเยียก็เรียก เป็นเครื่องวางคัมภีร์โบราณเช่นเดียวกัน ซึ่งมีขนาดเล็ก มีลักษณะขาที่ไขว้กันตกแต่งลวดลายไม้จำหลักลงรักปิดทองประดับกระจกสี (ดีก แสนบุญ, 2552 : 55)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าศิลปวัตถุที่ใช้วางคัมภีร์โบราณ ซึ่งมีขนาดเล็ก มีลักษณะขาที่ไขว้กันหรือมีลักษณะอย่างทำเลียนเป็นแผงชั้นกะได โดยมีลักษณะโปร่งเป็นโครงสร้างที่ไม่ได้มีฝาปิดมิดชิดอย่างหีบพระธรรม โดยมีลักษณะอย่าง ที่รองรับโดยทำขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับวางคัมภีร์โบราณและเพื่อแสดงนัยยะบางอย่างทางความเชื่อในลักษณะกึ่งเก็บและกึ่งแสดงอย่างลักษณะแบบวางชั่วคราวและวางไว้เป็นการถาวร

ชั้นวางคัมภีร์เมืองอุบลที่เป็นกรณีศึกษา จำแนกเป็น 2 กลุ่มรูปแบบคือ 1) กาะเยีย มีลักษณะมีโครงขาไขว้กันและ 2) ชั้นกะเยีย แบบอย่างชั้นกะได โดยใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นวัสดุหลัก

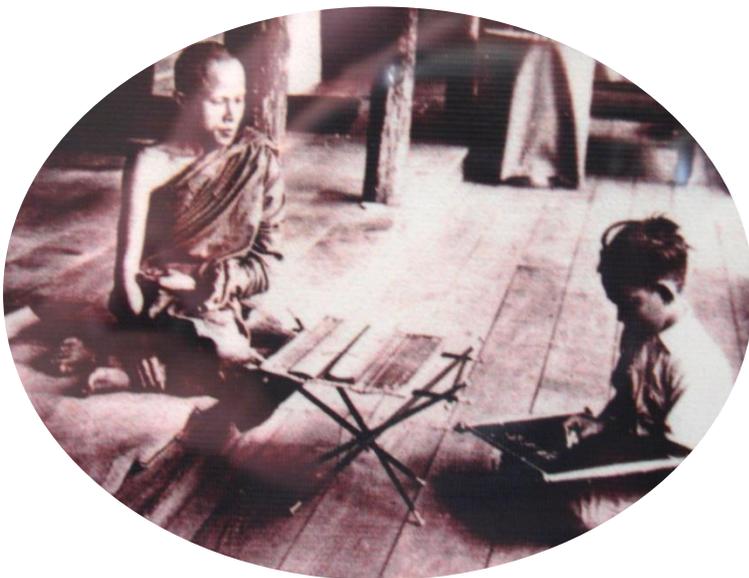
(1) กาะเยีย มีลักษณะมีโครงขาไขว้กัน

ภาพที่ 173 กาะเยีย วัดพระธาตุสวนตาล อ.เขื่องใน ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี โดยกาะเยียแห่งนี้มีลักษณะแบบอย่างสกุลช่างเดียวกับส่วนที่เป็นลวดลายที่สาวได้เขียน

กาะเยียแบบขาหย่างและแบบชนิดขัดไขว้ โดยมีเชือกเป็นตัวโครงสร้างในการยึด ประสานและถูกใช้เป็นที่วางหนังสือผูกใบลาน ที่สะดวกในการพกพามากกว่าแบบไม้ อย่างขาพับ โดยแบบรูปบนและล่างซ้ายเป็น กาะเยีย ของวัดพระธาตุสวนตาล อ.เมืองใน อันเป็นวัดที่มีงานพุทธหัตถศิลป์ที่สำคัญของ เมืองอุบลนั้นก็คือฮาวได้เทียน รวมถึงพระ ธาตุบัวเหลี่ยมโบราณขนาดใหญ่

ภาพที่ 174 แสดงลักษณะการใช้ งานกาะเยีย ในวิถีการศึกษาเล่า เรียนอย่างในวิถีสังคมเก่าในยุคยัง ใช้กระดาษฉนวน โดยแสดงใน เห็นการใช้งาน ของกาะเยียที่เป็น ของใช้งานช่างสำหรับวางแผ่น หนังสือผูกใบลาน โดยมีพระสงฆ์ เป็นผู้ให้ความรู้ ทางปัญญาอย่าง ในทางโลกและทางธรรมะ(ภาพ จาก สำนักพิมพ์เมืองโบราณ)

กาละเยี่ย มีลักษณะมีโครงขาขัดไขว้กัน

งานช่างพุทธศิลป์ประเภทนี้ แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกประเภท ของการใช้งาน ได้อย่างชัดเจน ระหว่างงานช่างสำหรับการเก็บรักษาและส่วนที่เป็นของสำหรับวางระหว่างการใช้งานไม่ว่าจะเป็นการนำมา เทศนาสอนคนหรือลักษณะของการอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เอง โดยในยุคเก่าก่อนกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าถึง ศาสตร์องค์ความรู้ต่างๆไม่ว่าจะทางโลกหรือทางธรรมคือกลุ่มนักบวชหรือพระสงฆ์ ซึ่งแน่นอนว่าคือ ผู้ชาย ส่วนผู้หญิงจะมีบทบาทในลักษณะของผู้สนับสนุนส่งเสริม โดยสถานที่เรียนที่ศึกษาทั้งในด้านการจัดเก็บ หรือการเผยแพร่ก็คือวัดที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชน โดยการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ต้องใช้หลักการ อ่านหรือเทศน์ให้ฟังเพราะชาวบ้านอ่านหนังสือไม่ออก ในการถ่ายทอดในลักษณะที่เป็นทางการจึงต้องมีนำ หนังสือผูกใบลานต่างๆเหล่านั้นออกมาจากหีบและมีการจัดวางในที่ที่เหมาะสมกับเป็นของมีค่าโดยเป็นการ แสดงความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่กล่าวอ้างอีกทางหนึ่งไม่ใช่การคิดเอาเอง จึงก่อเกิดที่วางคัมภีร์อัน แสดงการอ้างอิงอย่างหนึ่งด้วยการใช้ศิลปะงานช่างเข้ามาช่วยเพิ่มความขลังน่าเชื่อถือ ตามฐานานุศักดิ์ของ สถานที่ และตัวบุคคล และบริบทสภาพแวดล้อมนั้น อย่างที่ปรากฏอยู่ที่เมืองอุบล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นศิลปวัตถุ ของวัดที่มีความสำคัญของเมืองเช่น วัดพระธาตุสวนตาล อ.เขื่องใน โดยถูกจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุบลราชธานี ซึ่งมีอยู่ 2 ตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษา

โดย **กาละเยี่ย ลักษณะมีโครงขาขัดไขว้กัน** แบบโครงสร้างขาโต๊ะพับที่สะดวกในการพกพา และการจัดเก็บโดยเฉพาะ เหมาะสมกับการใช้งานที่สัมพันธ์ไปกับวัฒนธรรมการนั่งพื้นโดยมีความสูง เฉลี่ย 0.30 เมตร โดยสามารถวางหนังสือผูกเป็นตอนๆ พอดี มีการตกแต่งด้วยลวดลายพื้นเมืองอย่างลายวัน แล่นตามเส้นขอบอย่างที่นิยมใช้ในวัฒนธรรมลาวทั้งแบบรวงผึ้ง ตกแต่งด้วยชาติสีแดงประดับกระจกลี โดย เป็นการตกแต่งตามสัจจะ โครงสร้าง นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้ **กาละเยี่ยแบบขาขัดกันแบบขาก้านตะเกียบ** ซึ่งอาจเป็นวัฒนธรรมนำเข้ามาจากวัฒนธรรมกรุงเทพฯ ซึ่งพบอยู่ไม่มากนักโดยส่วนใหญ่เก็บรักษาไว้ตาม พิพิธภัณฑสถาน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้งานกาละเยี่ยทั้งสองลักษณะนั้นมีเป้าหมายอย่างเดียวกันนั่นคือ การวาง ในลักษณะแผ่ออกหรือก็คือการวางเพื่ออ่านสาระเนื้อความที่ถูกจารอยู่ในใบลาน โดยไม่ต้องถือให้หนักมือ อีกทั้งยังช่วยป้องกันไม่ให้ใบลานสัมผัสกับมือโดยตรง ซึ่งเหนือที่มือจะทำให้ใบลานชำรุดเสียหายได้ถือเป็นการช่วยยืดอายุการใช้งานใบลานให้ยาวนานขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

ขันกะเยี่ย แบบอย่างขันกะได

พุทธศิลป์ส่วนนี้ทำหน้าที่ ดูเหมือนจะมีประโยชน์ใช้สอยเหมือนกันกับ**กาละเยี่ย แบบลักษณะมี โครงขาขัดไขว้กัน** กล่าวคือถูกใช้เป็นที่วางคัมภีร์ใบลานเหมือนกัน หากแต่มีความต่างอยู่ที่ เป็นการวางใน ลักษณะ **ต้องการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญจากลักษณะของการวาง ไม่ใช่เจตนาให้อ่าน** หรือมีการใช้งาน อย่างชนิดที่มีการคลี่ผ้าออก โดยขันกะเยี่ย อาจจะมีชื่อเรียกที่หลากหลายชื่อดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในเบื้องต้น

แต่ทั้งหมดได้แสดงความหมายบางอย่างที่สัมพันธ์ไปกับลักษณะรูปทรงสัญญาณทางกายภาพของตัวพุทธหัตถศิลป์ชนิดนี้กล่าวคือ เป็นลักษณะแผงไม้ที่มีชั้นอย่างชั้นกะได โดยมีแม่บันไดทั้งสองข้างเป็นตัวยึดลูกกะได ทั้งนี้ตัวลูกกะไดที่เป็นชั้นๆนั้นเองที่ได้ทำหน้าที่ใหม่โดยถูกใช้เป็นที่วางหนังสือผูกโบราณในแต่ละมัด โดยมีจำนวนชั้นที่**นิยมทำเป็นเลขคี่** ที่เชื่อมโยงกับคติความเชื่อทั่วไปของวัฒนธรรมงานช่าง เลกเช่นที่ใช้กับคติการสร้างชั้นบันไดที่ว่าเลขคู่บันไดผี เลขคี่บันไดคน มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กโดยขนาดเล็กนิยมทำจำนวนชั้นสำหรับวางหนังสือผูก3ชั้นหรือวางได้3ผูกขณะที่ขนาดใหญ่จะวางอยู่ที่ 5-9 ชั้นหรือ 5-9 ผูกนั่นเอง

โดยมีการทำโครงสร้างไม้ยื่นออกมาอย่างลักษณะงาช้างเพื่อรองรับหนังสือผูกอย่างที่ปรากฏอยู่ที่วัดกุญชรธรรม อ.ตระการพืชผล ทั้งนี้ยังมีส่วนการตกแต่งโดย **ส่วนฐาน** วัดที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่ทำเป็นรูปโครงสร้างธรรมดากว้างวัดกุญชรธรรม ที่ทำเป็นรูปพญานาค หากแต่ที่เมืองยโสธร มีงานจำหลักไม้ทำเป็นรูปสิงห์หมอบ (หรือตัวมอมก็เรียก) เป็น **สิงห์กะไล** ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงของ “ปู่เยอเยอ” ที่มีบทบาทสำคัญต่อประเพณี พิธีกรรมหลวงของชาวหลวงพระบางในประเทศลาว รูปแบบของสิงห์ดังกล่าวนี้ยังสามารถพบอยู่ในส่วนฐานรองรับงานหัตถศิลป์หลายประเภทอย่างหาได้เทียบ วัดพระธาตุสวนตาล โดยเฉพาะที่เมืองอุบล (รวมถึงเมืองเก่าๆ ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีในอดีต) โดยกลุ่มช่างพื้นเมือง ส่วนยอดมีการตกแต่งเป็นทรงจอมแห ด้านการใช้ส่วนยอดธาตุบัวเหลี่ยมเป็นส่วนตกแต่งเป็นชั้นๆ โดยมีส่วนประธานที่ทำเลียนแบบอย่างรูปหอเรือนปราสาทยอด โดยมีพญานาคเป็นสัตว์สัญลักษณ์ที่สำคัญ ส่วนรูปแบบของวัดเกษมสำราญจะเน้นการใช้ลวดลายอย่างอีสานแทนการใช้รูปสัญลักษณ์ของพญานาคเหมือนในที่อื่น ๆ

นอกเหนือจากชั้นกะเฝียแบบคั่นกะไดเลื่อนขนาดเล็กและขนาดกลางแล้ว ยังปรากฏลักษณะการทำชั้นที่วางคัมภีร์อย่างลักษณะตู้ชั้นวางโปร่งๆโดยไม่มีการตีผนังปิดล้อมแต่อย่างใด โดยที่วางดังกล่าวนี้จะสร้างไว้ภายในหอไตร เพื่อจัดเก็บหนังสือผูกเหมือนหนึ่งตู้เก็บขนาดใหญ่ โดยมีความสูงของหลังคาของหอไตรเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดขนาดความสูงและความจุของตู้ชั้นที่วาง โดยมีการตกแต่งอย่างงดงามส่วนใหญ่เป็นสายสกุลช่างพื้นเมืองอย่างที่ปรากฏอยู่ที่หอไตรวัดทุ่งศรีเมือง แห่งเมืองอุบลฯ หรือในจังหวัดยโสธร ร้อยเอ็ด ก็ปรากฏการสร้างหอไตรที่มีการสร้างชั้นวางคัมภีร์ลักษณะดังกล่าวอยู่เป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 175 ชั้นวางคัมภีร์ไบเบิล ภายในส่วนพื้นที่บริเวณที่กึ่งกลางของหอไตร (รูปขวา) เป็นชั้นวางคัมภีร์ของวัดมหาธาตุ เมืองยโสธร (รูปซ้าย) เป็นชั้นวางคัมภีร์ที่ห้องโถงกลางหอไตรของวัดทุ่งศรีเมือง แห่งเมืองอุบล โดยอยู่ภายในห้องโถงกลางขนาดพอที่จะเดินรอบได้ซึ่งถูกใช้เป็นที่เก็บรักษาคัมภีร์ไบเบิลที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งตัวสถาปัตยกรรมหอไตรมีการออกแบบที่สัมพันธ์ไปกับ ระบบการระบายอากาศ และการควบคุมอุณหภูมิความชื้นจากสระน้ำโดยรอบ (รวมถึงการทำผนังลูกกรงโปร่ง) ที่ช่วยทำให้ไบเบิลไม่แห้งกรอบจากอุณหภูมิความร้อนจากสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะการทำรูปทรงหลังคาซ้อนชั้นสูงๆในแง่ของประโยชน์ใช้สอยทำให้ช่วยเก็บรักษาคัมภีร์ไบเบิลให้มากขึ้นและช่วยเพิ่มพื้นที่ว่างให้อากาศภายในหมุนเวียนได้ดีขึ้น โดยความสูงชันของรูปทรงของหลังคายังช่วยเสริมสร้างจุดเด่นหรือสร้างสถาปัตยกรรมให้กับศาสนาคารที่เรียกว่าหอไตรในอีกทางหนึ่ง โดยเป็นสัจจะ โครงสร้างหน้าที่แห่งประโยชน์ใช้สอยและระบบสัญลักษณ์

(2) ชั้นกะเยี๋ย แบบอย่างชั้นกะได

วัดเกษมสำราญ

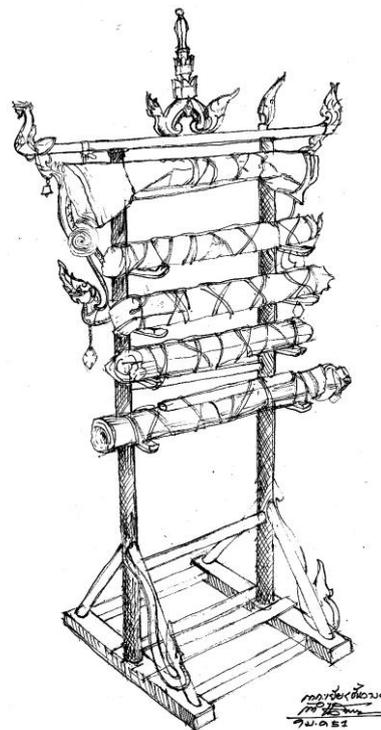
วัดเกษมสำราญ

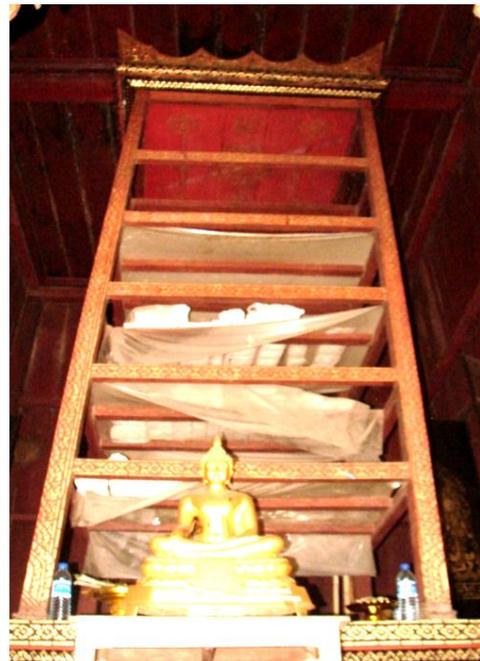
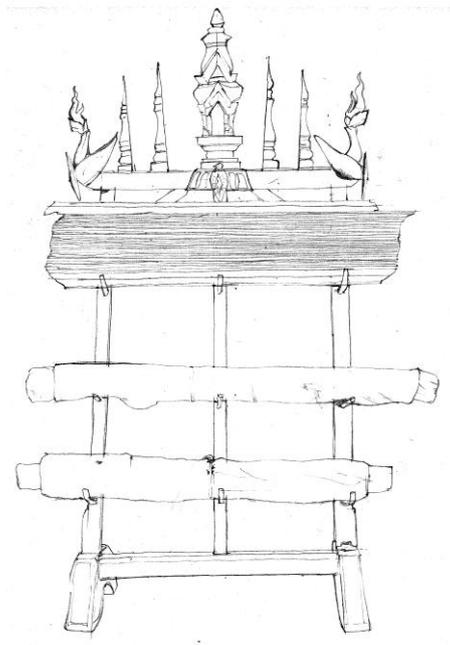

วัดกุญชราราม

วัดหลวง

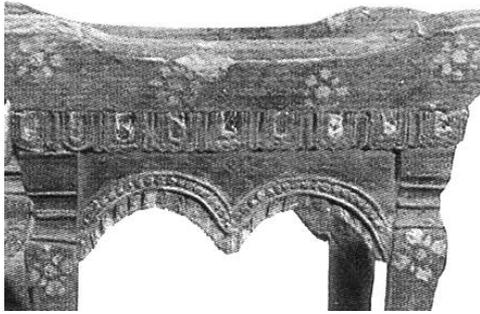

ภาพที่ 176 ชั้นกะเยี๋ย แบบอย่างคั่นกะโด (บนซ้ายขวาและล่างซ้าย) วัดพระธาตุสวนตาล อ.เขื่องใน (ล่างขวา) ชั้นกะเยี๋ย ขนาดใหญ่ที่อยู่ภายในหอไตร ของวัดทุ่งศรีเมือง อ.เมือง โดยรูปแบบดังกล่าวนี้จะพบที่หอไตรที่มีขนาดใหญ่ เช่น วัด ไตรภูมิ บ้านฝ้อ เมืองร้อยเอ็ด วัดมหาธาตุ เมืองยโสธร

ภาพที่ 177 องค์ประกอบส่วนประดับตกแต่ง

กากะเข็ญ ลักษณะมีโครงขาไขว้กัน

จั่นกะเข็ญ แบบอย่างคั่นกะได

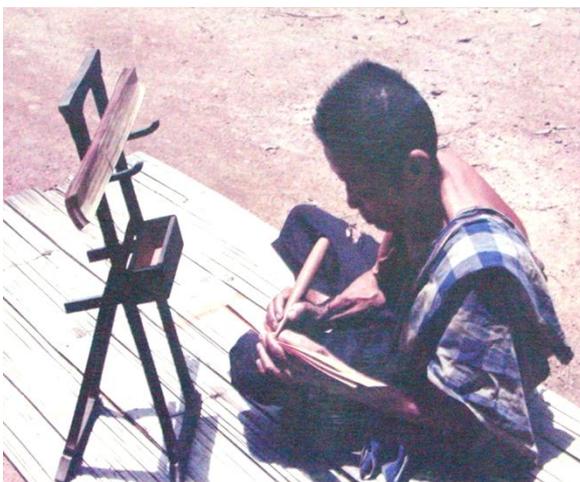

ภาพที่ 178 กาะเยีย แบบมีลักษณะโครงสร้างส่วนขาไขว้กันเหมือนโต๊ะพับ ของวัดพระธาตุสวนตาล อ.เขื่องใน ปัจจุบันมอบให้จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ในมิติด้านโครงสร้างหน้าที่แห่งประโยชน์ใช้สอยกล่าวได้ว่ามีความคล่องตัวในการใช้งานรวมถึงการเก็บรักษาเป็นที่วางคัมภีร์ขนาดเล็กที่สัมพันธ์กับลักษณะการใช้งาน โดยเฉพาะในห้วงพุทธพิธีด้วยท่าทางลักษณะการนั่งอ่าน ในด้านการตกแต่งมีการใช้องค์ประกอบที่สำคัญของกลุ่มวัฒนธรรมไทยลาวคือลักษณะของฮวงผึ้ง ฮังผึ้ง บ้างก็เรียกว่าโก่งคิ้วโดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยภาคเหนือของไทย โดยมักเอาฮังผึ้งนี้มาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตกแต่งศิลปะงานช่างพุทธหัตถศิลป์ในหลายประเภท

ภาพที่ 179 ชั้นวางคัมภีร์โบราณในส่วนนอกพื้นที่การศึกษา รูปซ้ายบนเป็นที่วางคัมภีร์โบราณ วัดไชยติการาม จ.อำนาจเจริญ ที่มีการตกแต่งอย่างน่าสนใจที่พนักลูกทรงส่วนฐานที่มีการแกะสลักลายเป็นรูปเรื่องเกี่ยวกับคติพระเวสสันดร และภาพขวาบน เป็นชั้นกะเย็บแบบสายสกุลช่างพื้นเมืองแบบช่างหลวงลาว ของวัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.ยโสธร ที่มีการตกแต่งอย่างวิจิตรงดงาม ลักษณะเดียวกันกับวัดศรีธาตุ เมืองยโสธร

ภาพที่180 แสดงอุปกรณ์และลักษณะการจารอักษร
ธรรมโบราณโดยมีที่วางโบราณเป็นแบบชั้นกะเย็บ

แสดงลักษณะแผ่นโบราณที่ใช้ในการจาร

ภาพที่181 แสดงการตกแต่ง ส่วนชั้นกะเยีใน
ห้องกลางหอไตรวัดมหาธาตุ เมือง โยธาธร(บน
ขวา) การตกแต่งชั้นกะเยี ทรงเครื่องแบบสาย
สกุลช่างหลวงวัดมหาธาตุโดดเด่นด้วยฝีมือการ
แกะสลักลวดลาย(ล่างขวา)ส่วนรูปล่างซ้ายเป็น
ส่วนขยายลวดลายการแกะสลักของของวัดศรีธาตุ
เมืองโยธาธร โดยเป็นศิลปะงานช่างสายสกุลช่าง
หลวงโดยมีรูปแบบอย่างเดียวกันกับส่วนตกแต่ง
ลวดลายหอธรรมมาสน์ภายในวัด โดยการตกแต่ง
ด้วยเทคนิคการลงรักปิดทองประดับกระจกสี

ภาพที่ 182 ชั้นกะเยียบแบบสายสกุลช่างพื้นเมืองแบบช่างหลวงลาว ของวัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.ยโสธรซึ่งอยู่ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมเดียวกับเมืองอุบล ซึ่งชั้นกะเยียบแห่งนี้ถือว่ามีกรรมวิธานและงดงามที่สุดแห่งหนึ่งที่ปรากฏเป็นหลักฐานในอีสาน โดยมีสิ่งห้กะไล่เทินแผงชั้นกะเยียบไว้บนหลัง ความโดดเด่นอยู่ที่ลวดลายแกะสลักโดยเฉพาะในส่วนยอดซึ่งเป็นลักษณะเครื่องยอดแบบล้านช้างที่ปรากฏอยู่ในงานพุทธหัตถศิลป์อย่างหาว่าได้เทียบ หรือลักษณะซุ้มเรือนแก้วในงานสถาปัตยกรรมอย่างพระธาตุ

บทสรุป พุทธหัตถศิลป์ ชั้นวางคัมภีร์ , กาะเยีย, ขาเยีย, ขาสะเยีย หรือกาะเยีย และชั้นกะเยีย เมืองอุบลจำแนกเป็น 2 รูปแบบคือ 1) กาะเยีย ลักษณะมีโครงขาไขว้กันและ 2) ชั้นกะเยีย แบบอย่างคั่นกะได โดยใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นวัสดุหลัก ถือเป็นงานช่างพุทธหัตถศิลป์ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองในทางธรรมแต่เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างที่เก็บข้อมูลในภาคสนามพบว่ามีจำนวนน้อยมาก โดยมีหลงเหลืออยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลเพียง 3 ตัวอย่างและรวมจากวัดในพื้นที่รอบนอกแถบอ. ตระการพืชผลอีก 2 วัดรวมเป็น 5 ตัวอย่างโดยส่วนหนึ่งได้รับการบริจาคจากวัดพระธาตุสวนตาลภายใต้การสนับสนุนจากดร.บำเพ็ญ ฅ.อุบล ปราชญ์เมืองอุบลผู้ล่วงลับ ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะพื้นถิ่นอีสาน อีกทั้งที่ผู้วิจัยได้พบคือที่วัดเกษมสำราญ 1 อันและวัดกฤษณาราม อ.ตระการพืชผลอีก 1 อัน ส่วนที่เป็นชั้นกะเยียที่อยู่ในหอไตรก็เหลือเพียงวัดทุ่งศรีเมือง ส่วนที่หนองขุหลุ และวัดบูรพาไม่สามารถศึกษาได้เนื่องจากไม่อยู่ในสภาพเดิมอย่างเมื่อแรกสร้าง

ภาพที่ 183 ชั้นกะเยียที่งดงามและสมบูรณ์ที่สุดของเมืองอุบลเก่าที่ปรากฏหลักฐาน ณ วัดเกษมสำราญ อ.ตระการพืชผล โดยมีความโดดเด่นอยู่ที่ลวดลายแกะสลัก(รูปช้าย)และรูปชั้นกะเยียลักษณะพิเศษที่ออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของห้องหนึ่งในธรรมาสน์ของวัดศรีชมชื่น เมืองของแก่น โดยรูปแบบดังกล่าวยังพบอยู่ที่หอธรรมาสน์เก่าวัดมหาธาตุเชิงคัน เมืองเลข ถือเป็นารออกแบบที่สัมพันธ์ลงตัวกับการใช้งาน (รูปขวา)

จากการศึกษาพบว่า *กาะเขีย แบบมี โครงขาไขว้กัน* จะเป็นงานช่างที่เน้นการใช้งานในลักษณะของการเผยแพร่ โดยถูกใช้เป็นที่วางหนังสือผูกโบราณที่สามารถแผ่ออกอ่านได้โดยวางอยู่บนโครงสร้างไม้ที่สามารถพับจัดเก็บและมีขนาดที่กะทัดรัดคล้องตัวสอดคล้องกับการใช้งาน ในลักษณะเผยแพร่แบบลักษณะชั่วคราว ขณะที่กาะเขียแบบขั้้นบันไดหรือขั้้นกาะเขียขั้้นนั้น เน้นการใช้งานเพื่อวางอย่างลักษณะเตรียมเผยแพร่ด้วยขนาดและลักษณะที่เป็นการใช้งานเพื่อการวางมากกว่า ซึ่งมีขนาดที่หลากหลายตั้งแต่ขนาดสำหรับวางหนังสือผูกโบราณตั้งแต่ 3-9 มัด โดยยังคงถือคติเรื่องตัวเลขมงคลคือต้องลงด้วยเลขคู่เสมอ ในด้านรูปแบบทางศิลปะนั้นงานช่างที่พบส่วนใหญ่มีลักษณะอย่างช่างพื้นเมือง โดยเฉพาะกลุ่มวัดในเขตพื้นที่ใกล้เมือง โดยเป็นลวดลายอย่างมีฉันทลักษณ์ในเชิงช่างอย่างในวัฒนธรรมลาวเป็นหลัก อย่างที่พบอยู่ที่วัดพระธาตุสวนตาล อ.เชียงใน ซึ่งปัจจุบันได้มอบให้ไว้จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ส่วนที่เหลือเป็นกลุ่มช่างพื้นบ้าน โดยเฉพาะวัดกุญชรธรรมและวัดเกษมสำราญแห่งอ.ตระการพิษผลซึ่งมีลวดลายอย่างช่างชาวบ้าน

ด้วยเหตุผลทางการเมืองทั้งทางการเมืองศาสนาและอย่างทางโลกทำให้ พุทธหัตถศิลป์ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับคัมภีร์โบราณ ต้องได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสถานะแห่งการปรับเปลี่ยนทั้งแบบถอนรากถอนโคนหรืออย่างมีการต่อรองภายใต้ กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ งานช่างต่างๆ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการอ่านการเขียนการบันทึกต่างกันในวิถีสังคมเก่า ได้หมดลมหายใจไปพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการพิมพ์แบบสมัยใหม่ จากคัมภีร์โบราณอันศักดิ์สิทธิ์ ได้ถูกแทนที่ด้วยรูปเล่มจากหนังสือที่ทันสมัยและรวมถึง ซีดี หรือสื่อสมัยใหม่ต่างๆ ที่เก็บข้อมูลได้จำนวนมหาศาลแต่ประหยัดเนื้อที่การใช้งาน ด้วยเหตุนี้ทำให้ภูมิปัญญาสร้างสรรค์งานช่างเหล่านี้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่งในการพัฒนาสร้างสรรค์ต่อยอด แต่ก็ยังดีที่มีการปริวรรต เอาสาระเนื้อหาหลงสู่ฐานความรู้ใหม่ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาภูมิปัญญาด้านวิถีชีวิตและสังคมวัฒนธรรม ประเพณีในอดีตสมัย

ภาพที่ 184 สถาปัตยกรรมที่เก็บศิลปะงานช่างกัมภีร์โบราณที่โดดเด่นในอีสานของ หอไตร แห่งวัดทุ่งศรีเมือง เมืองอุบล